

Lehiakortasuna eta ekologia

Neokapitalismoaren eta ekologiaren arteko harremana ez da ona. Dirudienez, azken urte hauetan esfortzu bat egin nahi izan dute herrialde kutsatzaileenek Kiotoko itunarekin eta orain dela gutxi Kopenhageko bilkurarekin. Kopenhagen argi geratu den bezala, krisi ekonomikoaren garaian ekonomia eta lehiakortasuna sustatzea lurraren ekosistemaren bilakaera baino garrantzi handiagokoa da ekonomi handieneko herrialdeentzako.

Kioto berez ez zen miraria. Itunaren arabera, herrialde bakoitzak kopuru baterainoko eskubidea zuen kutsatzeko. Noski, industria gabeko herrialdeek, pobreenek, ez zuten kutsatzeko eskubide horiek erabiltzeko beharrik, eta gehien kutsatzen duten herrialdeek industria gabekoen kutsatzeko baimenak erosten zizkieten.

Kapitalismoak ekosistema babesteko mugak ezartzen dizkionean dirudunari, boterea duenari eta boterea lortzeko kutsatu duenari, eragina mugatua da: nahikoa du herrialde garatu horrek pobreak dirua ematea berdin kutsatzen jarraitzeko. Boteretsuak, gainera, alde batetik galtzen duena beste alde batetik berreskuratzen du: herrialde txiroek dirua berriz itzuliko baitiote kanpo zorraren bitartez.

Neokapitalismoaren eta hizkuntzen ekologiaren arteko harremana ere ez da ona.

Haugen edo Crystal autoreek hizkuntzen ekologiaren alde egin dute. Gugandik gertuago, Txepetxek hololinguistikaren bitartez proposamen etiko bat egin zuen mundu mailan hizkuntza guztiek etorkizuna izan dezaten; bere proposamenari «paradigma antiglosikoa» deitzen dio (*Un futuro para nuestro pasado*, 365. or.). Proposamenak utopikoa di-

rudi baina polita da; munduko gizartea sare handi bat litzateke, bere partaideak eleanitzak izango lirateke. Sarearen partaideen arteko komunikazioa bermatua izango litzateke hizkuntza bat baino gehiagoren bitartez; alegia, ez litzateke egongo hizkuntza bat denon ulermenerako (ingeleza adibidez), baizik eta sarea konplexuagoa litzateke hizkuntza txiki-ekie ere lekua egiteko. Gainera, elkar ulertzeko hizkuntzak ez lirateke inoren jatorrizko hizkuntza.

Ikuspuntu ekolinguistiko horiek berritzaileak eta interesgarriak dira, baina ez dirudi testuinguru ekonomikoak bultzatuko dituenik, eta neoliberalen artean eredu horien aldeko diskurtsoa ez da ohikoena.

Orain arte nagusitu den ikuspuntua, enpresa mailan, neoliberalen artean eta baita hainbat progresisten artean ere, elebitasun unilaterala da. Alegia, mundu mailan hizkuntza bat egotea, norberaren jatorrizko hizkuntzatik aparte, denon arteko komunikazioa ziurtatuko duena.

Ikuspuntu horren bultzatzaileak mota ezberdinekoak izan dira, eta dira, eta ikuspuntu hori babesteko arrazoiak ere antzak dira. Garai batean progresista eta komunista batzuek ikuspuntu hau bultzatu eta teorizatu zuten: munduko langileria alienatua eta zapaldua askatzeko, langileen eta mugimenduen arteko komunikazioa bermatu behar zen; gainera, hizkuntzak ere alienazioa suposatzen du, menperatzaileek sortutako hizkuntzatik aterata ere askatasuna lortuko litzateke. Esperantoa, adibidez, izan zitekeen hizkuntza egoki bat horretarako.

Esperantista batzuek, Piron-ek esaterako, pragmatismoaren eta etikaren ikuspuntu batetik aztertu dute esperantoaren auzia. Beraientzat hizkuntza bat nagusitzen bada mundu mailako instantzietan eta merkataritzan, ezin daiteke izan talde baten ama hizkuntza, bestela hizkuntza-talde horren partaideek haien kosmobisioa inposatu ez ezik negoziaketetan abantaila handia izango lukete. Kasu hori ingelesarekin gaur egun gertatzen dena eta frantsesarekin gertatu izan dena da. Esperantista horiek, nahiz eta normalean

munduko eleaniztasunaren alde dauden, munduko instantziatarako eta gestiorako hizkuntza bakar baten alde daude. Horien ustez, eta ematen dituzten adibideak ezin dira zailtzan jarri, instantzien eleaniztasunaren kostua oso handia da, kalitate aldetik: askotan gaizki ulertuak eta akatsak gertatzen dira komunikazioan. Gainera, kostua dirutan benetan handia da: adibidez OMERen 28. asanbladan 5 milioi dolarreko iguera bat esleitu zitzaizen barneko itzulpen zerbitzuei, eta momentu berean, diru faltagatik, Afrikako osasungintza bultzatzeko hainbat proiektu ezetsi ziren; guztira 4,2 milioi dolar behar ziren proiektu horietarako.

Neoliberalismoaren arabera hizkuntza bakarraren aldeko apustua ingelesaren aldekoa da. Horretarako arrazoiak asko dira: hizkuntza bakarra merkeago ateratzen baitzaio enpresari, ingelesa izanik neoliberalisten ideologo eta enpresaburu nagusien jatorrizko hizkuntza. Gainera, momentuko inperioaren hizkuntza da, eta bere hizkuntza baliatu nahi du bere boterea ziurtatzeko, babesteko, bultzatzeko eta bere kosmobisioa inposatzeko. Hori ez da gauza berria eta ingelesaren aurretik beste batzuk egon dira: latina, frantsesa...

Gizarte gehienek ingelesaren nagusitasuna normalizatzen dute, Bourdieuk azaldu zuen bezala, boteretsuaren egiturak eta moldeak bereganatzen dituztelako alde batetik, eta, bestetik, etengabe ingelesaren aldeko mezua entzunarazten zaielako: ingelesaren zabalkuntza ona da munduko gizaratearen komunikaziorako, mundua justuago egiten du eta, praktikan, lana bilatzeko ingelesa ezinbestekoa da. Gauza bera gertatzen da kronika ekonomikoekin, mezuak behin eta berriz errepikatzen dira horiek onar ditzagun: «laster ezingo dira pensioak ordaindu»... eta horregatik etorkizunean 85 urte arte lan egin beharko dugu. Halimik deitzen duen «musika txiki» hori errepikapenaren bitartez belarrietatik sartzen zaigu eta onartzen dugu (www.acrimed.org/article1290.html). Udako azken kantuekin berdin gertatzen zaigu: lehen aldiz entzuten denean musikalki negargarria iruditzen zaigu, baina hainbeste entzun eta gero nor-

maltzat jotzen dugu, eta gainera aisialdian entzuten dugunez, emozio baikorrekin lotzen dugu eta azkenean kantua entzuten dugunean poztu egiten gara. Pavlov ez dago urrun...

Krisia eta euskara

Musika txikia belarrietan sartzen da eta gelditzen da, eta dena onartzera bultzatzen gaitu. Estatuak eta munduko instituzioek diru publikoa zuzenean eman diete bankuei krisitik ateratzeko, orain BNP bankuak 2009rako bere etekinak bikoiztu egin dituela esan du (*Le Point*, 2010-02-17): baina, noski, pentsioak ezingo dira ordaindu, edota enpresa batean hizkuntza bat baino gehiago edukitzea garestiegia da... Krisi garaian, beraz, euskarari dirua kendu behar zaiola diote, ekonomia suspertzeko. Ekonomiak jaiotze tasan, gizartearen ongizatean eta emigrazioan ere ondorio larriak dituenek, zaindu beharrekoa da; baina kontuak ondo egin behar dira eta ez propaganda bat besterik gabe.

Politikarien eta gizartearen musika txikia

Krisia dagoela eta beraz euskararentzat dirurik ez dagoela zabaltzen duten bitartean, bada beste leitmotiv bat zabaltzen ari dena, epe ertain-luzean euskararentzat askoz kaltegarriagoa izango dena eta Euskal Herriko gizartean aldaketa kualitatiboa suposatzen duena: mezu honen arabera euskarari babesa kentzea EHko errealitatea kontuan hartzea litzateke, besterik gabe.

Orain dela gutxi arte, frankismoaren bukaerako jarrerak nagusitzen ziren, EAEn gutxienez. Europa mailan, 60 eta 70eko hamarkadetan, hizkuntza gutxituen aldeko mugimenduak zabaldu ziren: jarrera etikoa zen, menperatzaileari bere lekua aitortzea eta indargabeari denon ahaleginaren bitartez indarra ematea zen helburua. Euskal Herriaren kasuan, gainera, euskarak hainbat balio erantsi bereganatzen

zituena: frankismoaren aurkako hizkuntza zen eta demokraziaren aldekoa. Funtzio integratzaile praktikoa eta sinbolikoa handiak bereganatzen zituena eta indarrean zegoen jarrera nagusia diskriminazio positiboaren aldekoa zen. Garai horretan, ekonomiaren aldetik, gorabehera handiak egon ziren: 30 gloriosoen ondoko aurreneko krisiak gertatu ziren. Krisi horien tratamendua klasikoa zen: langileria estrukturatuta zegoen, sindikatuak boteretsuak ziren eta krisia eta paktu laborala klaseen arteko borroka bezala ulertzen zen.

Azken urte hauetan, ekonomisten eta kazetarien kroniken musika txikiari esker, indarrak eta jarrerak erabat aldatu dira. Etengabeko krisian gaude, erabateko lehentasuna eman behar zaio ekonomiari eta badakigu gure seme-alabek etorkizun latza edukiko dutela lanean eta ondorioz bizitza pribatuan ere (ez dugu ahaztu behar beldurra baliatzea dela jendea manipulatzeko tresna indartsuenetarikoa, aspalditik erabilia eta ondo ezagutua; publizistek eta hainbat sektek ondo kontrolatzen dute beldurraren balioa eta bere nondik norakoak). Beldur horiek eta beste hainbat mekanismo baliatuz, langileria desestrukturatu egin da. Langileriaren eta enpresen jabeen arteko harremana ez da gehiago ulertzen gatazka bat bezala; interes antzekoak dituzten bi aktore ekonomikoen arteko harreman bezala ulertzen da gaur egun, besterik gabe.

Testuinguru berri honetan, beldur horien ondorioz, diskriminazio positiboak ez du leku gehiagorik. Indarrak ez duena laguntzea ez da lehentasuna, norbera pasatzen da lehentasun izatera, ondokoari lagunduko zaio baldin eta norberaren gutxieneko ongizatea ziurtatuta badago; eta musika txikiak dioten moduan, gaur egun ez gaude ziurtasunak edukitzeko.

Testuinguru honetan, euskararen aldeko apustua egitetik, erdararen aldekoa egiten da, nagusiaren aldekoa. Jarrera eta ikuspuntu sinplifikatzaile berrien arabera, demokraziaren oinarria talde nagusiak agintzen duena egitea baita (%50,1ek irudikatzen duena). Jarrera horiek gehiago zabaltzen badira,

etorkizunean euskararen balioa jaitsiko da oposaketetan (www.erabili.com/zer_berri/berriak/1265963235), eskoletako curriculumean (2010-02-26) eta leku guztietan. Orain dela gutxi arte diskriminazio positiboaren aldeko jarrerak nagusitzen baziren ere, orain musika txikiak bultzatzen dituen jarrera pragmatikoak ari dira indartzen.

Artikulutxo honetan hainbat inkestetan oinarritutako pertzepzio pertsonal bat aurkezten da, ez da errealitatearen ispilua eta jarreraren bilakaera oraindik ikertzeko dago. Dena den, badirudi euskararen aurkako jarrera berri batzuk indartzen ari direla azken urte hauetan. Badakigu Euskal Herriko edo hobeto esanda EAEko hizkuntza jarrerak euskararen eleaniztasunaren aldekoak direla, baina jarrera berri horiek indartuz doaz.

Analisi soziolinguistiko desitxuratua

Inkestei eta mezu politikoari dagokienez, Nafarroan hasi ziren analisi soziolinguistikoaren erabilera euskararen aurka. Pegenauteren garaian hasi zen soziolinguistika ohikoa ez den modu batean erabiltzen. Erabilera horren arabera, gutxiengo batek erabiltzen duen hizkuntzari lekua ematen bazaio estatuaren instantzietan, gehiengoa diskriminatzen ari gara. Analisi soziolinguistiko horiek erabiltzen ari dira orain euskararen balioa jaisteko oposaketetan, eta ikuspuntu hori gizartean zabaltzen ari da.

Egoera ekonomikoaren ondorioek bere zabalpena errazten dute. Izan ere, etorkizuna ziurtatzeko praktikoa izan behar delako jarrera zabaltzen ari da; horren arabera, hizkuntza bat ikasi behar bada, gizarte mailako ekonomian erabiltzen dena izan behar du: ingelesa. Gainera, ahalik eta gehien aurreztu behar da, bai diru aldetik eta baita esfortzu aldetik ere. Hizkuntza txikiek, beraz, ez dute tokirik, dirua alferrik gastatzea baita, eta euskararen kasuan, gainera, esfortzu handia egin behar baita hizkuntza ikasteko. Hori da behintzat oso zabaldua dagoen aurreiritzia. Gainera, gizartea ge-

ro eta abiadura handiagokoa da eta estresak biderkatzen ari dira; emozionalki balio erantsirik gabeko hizkuntza bat erabiltzea gero eta zailagoa egiten da.

Gainera, euskararen aldeko jarrera edukitzea ez da derri-gorrezkoa, euskarak balio integratzailezik ez duela esateak ez du adierazten kontrako jarrerarik edo epeltasunik, hori da norberak mundua nola ikusten duen adieraztea. Kasu batzuetan egia izan daiteke: Murtzian eta hainbat kasutan Barakaldon ere, euskararen balio integratzailea oso mugatua da, aztertu beharko litzateke ea balio baztertzailerik ez duen. Aldiz, Zarautzen maila orokorrean edo Murtzian biltzen diren Barakaldoko pertsona batzuen artean balio integratzailea izan dezake, zalantzarik gabe.

Euskararen aldeko jarrera ez da naturan berez aurkitzen den zerbait, edo berez norberak (kutsatua izango ez balitz) eduki beharko lukeen balio bat. Euskarak eta euskaldunek aldeko jarrerak irabazi behar dituzte, nahiz eta neurri handi batean kontu etikoa ere baden eta kontrako indarrak handiak eta boteretsuak diren.

Euskararen alde enpresa mailan

Eskerrak gauzak ez dira hain beltzak. Badira gizarte-indar kementsu batzuk analisi soziolinguistikoko desitxuratu horien aurka joaten direnak eta horien kontrako jarrera batzuk zabalitzen dituztenak. Euskararen aldeko mugimendu sozialak eta elkarteak, noski, baina baita enpresa eta pentsalari interesgarri batzuk ere. Bereziki berritzaile eta interesgarria da enpresaren alorrean Mikel Irizarrek egiten duen lana eta proposatzen dituen ideiak. *Bat* aldizkariaren 65. zenbakian «Hizkuntzak enpresaren kulturaren» artikulua publikatu zuen, eta bertan hizkuntzen kudeaketa enpresen esparru estrategikoa dela adierazten du.¶